

'Spengler leert ons niks voor deze tijd'

Interview met Hanco Jürgens

Boeken - 10 oktober 2017 - Auteur: Wiebke Pittlik

De verschijning van de Nederlandse vertaling van 'Der Untergang des Abendlandes' wordt vanavond met een debatavond in de Amsterdamse muziektempel Paradiso gevierd. Opmerkelijk, want het boek van de Duitse filosoof Oswald Spengler is al bijna 100 jaar oud en tamelijk onleesbaar. Historicus Hanco Jürgens van het Duitsland Instituut heeft zijn bedenkingen bij de 'revival'.

Waarom is er nu weer belangstelling voor 'De ondergang van het Avondland', zoals het tweedelige boek in Nederlandse vertaling heet?

Jürgens: "Het is een heel sterke titel, die zeker ook aanspreekt nu veel mensen een crisis van de democratie zien. Oswald Spengler was een zeer conservatieve cultuurfilosoof die in zijn boek acht wereldculturen beschreef die volgens hem allemaal een eigen bloei en ondergang doormaakten. Volgens Spengler bevond Europa - het Avondland - zich in de ondergangperiode. Het was volgens hem zaak zich niet langer op cultuur te richten, maar op de toekomst, de techniek en de krijgsmacht. Dit ondergangdenken spreekt nu kennelijk aan."

Wat zijn jouw bezwaren tegen de aandacht voor het boek?

"Volgens mij berust de idee dat we voor déze tijd iets kunnen leren van dit boek op een groot misverstand. Dit boek is geschreven tijdens de Eerste Wereldoorlog in de hoop dat het Duitse leger zou overwinnen. Je kunt het zien als een cultuurfilosofische onderbouwing van het Duitse politieke streven in die oorlog. Tot teleurstelling van Spengler viel de verschijning van zijn boek vrijwel samen met de Duitse nederlaag, in de zomer van 1918. Daardoor droeg het bij aan de ondergangsstemming vlak na de Eerste Wereldoorlog.

'De Ondergang van het Avondland' van Oswald Spengler, vertaald door Mark Wildschut, is verschenen bij [Uitgeverij Boom](#). De uitgever heeft een [website](#) gemaakt om voor- en tegenstanders aan het woord te laten.

Hanco Jürgens heeft het boek en zijn bezwaren toegelicht op [Radio 1](#) ([10 okt om 09:20 uur](#))

Via Project Gutenberg is de [Duitse versie](#) van het boek in te zien.

[Trouw](#) en [De Groene](#) over het boek

De politieke problemen waar Spengler op doelt, zijn van een totaal andere orde dan die van deze tijd. Duitsland was nog geen democratie en Spengler ging prat op de Duitse ridderidealen en de Pruisische deugden. Hij hoopte dat een Duitse 'Caesar' het land zou leiden en weer de dominante macht in Europa zou maken. Hij zegt ook in het voorwoord dat hij hoopt dat het boek niet misstaat naast de prestaties van het Duitse leger."

Waarom is 'Der Untergang des Abendlandes' dan toch interessant?

"Spengler geeft een brede, 19e eeuwse blik op de geschiedenis van acht wereldculturen en karakteriseert die culturen op interessante wijze, meestal aan de hand van één of twee iconen. Voor de klassieke cultuur bijvoorbeeld de Apollo van Belvédère of de Venus van Milo. Voor de Europese cultuur is dat het portret - zoals van Rembrandt - of de muziek van Bach of Goethes Faust. Wat ik interessant vind is dat hij aan zo'n kunstwerk een hele filosofie ophangt. Het perspectief in het portret brengt hij in verband met het contrapunt in de muziek van Bach, bijvoorbeeld."

Waarom wordt Spengler gezien als een wegbereider van het nationaal-socialisme?

"Hij hoort tot een groep van reactionaire conservatieven die in de republiek van Weimar actief nadacht over de toekomst van Duitsland. Verschillende nazi's, onder wie Goebbels (propagandaminister, red), waren door hem geïnspireerd. Maar toen puntje bij paaltje kwam, vond Spengler de nationaalsocialisten veel te veel gericht op de massa. Zijn theorieën waren behoorlijk eigengereid. De term Blut und Boden komt oorspronkelijk uit de 'Untergang'. Maar de nazi's hebben er hun eigen draai aan gegeven. Uiteindelijk liepen de wegen uiteen."

Wat kun je leren van dit boek?

"Vooral heel veel over de geschiedenis van de Republiek van Weimar, over een groep conservatieve denkers die reactionaire ideeën hadden en moderniteit, techniek en vooruitgang omarmden om deze ideeën te verwezenlijken. Het tweede deel eindigt met de hoop dat het bloed het zal winnen van het geld. Probeer dat nu nog maar eens uit te leggen."

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/23119/spengler-leert-ons-niks-voor-deze-tijd>